

objektum 55 darab 10–11. századi sírból és 57 darab késő bronzkori, szarmata és Árpád-kori telepobjektumból (ház, árok, gödör, cölöplyuk) tevődött össze. Összesen kb. 1800 m² területet tártunk fel.

A késő bronzkori telepet egy ház (266. sz.) képviselte. A telepobjektumok többsége szarmata korú volt. Napvilágra került 9 szarmata korú földbe mélyített és egy cölöpház, valamint több élelem- és szeméttároló gödör. A házakban egy kivételével nem volt tüzelőberendezés. A lelőhely DK-i részében számos, valószínűleg szarmata korú cölöplyuk került elő. Ezek helyenként rendszert alkottak, amiből kisebb cölöpépületekre következtethetünk.

Feltártuk a 10–11. századi temető D-DK-i részét. Az eddigi ásatások során mintegy 215 sír került napvilágra. Az ez évi ásatási terület, illetve a temető DK-i részén előke-
rült néhány cölöpszerkezetes és füles, valamint számos padmalyos sír. A sírokból sima, nyitott és S-végű, ezüst- és bronz hajkarikák, nyitott végű állatfejes és egyéb bronz karperecek, ezüst és bronz pántgyűrűk, gyöngyök, bronz fülesgombok, fenékövek, csiholók, bronzcsörgők, vaskések, vasnyílhegyek kerültek elő. Az idei ásatással teljesen feltártuk a temetőt. A viszonylag kis sírszámú temető használatának idejét a 10. század első felétől a 11. század első harmadáig állapíthatjuk meg.

A lelőhely D-i részén egy Árpád-kori településrészlet is napvilágra került. Feltártunk 3 házat és számos árok részletet. Az egyik házban kőből épített kemence (251. sz.) helyezkedett el.

A feltárást a Millenniumi Emlékbizottságtól pályázati úton kapott 1,75 M forintból finanszíroztuk.

GALLINA ZSOLT

162. Ikervár, Katolikus templom

(Vas megye) KÖ

A 2000. június 26. és július 21. között tartó kutatás ideje alatt a következő alapvető megállapításokat tehetjük.

A templom hajója és szentélye is a 15. századra keltezhető. A szentélyben gótikus patronos kifestés és barokk falfestmény részlete került elő. Különösen értékes a festett kőből faragott, áttört mérműves pastoforium.

A torony barokk, kivéve a kaput, mivel azt a gótikus nyugati kapu részleges áthelyezésekor építették be.

A mai karzat 19. század végi az aranyozott fejezetű öntött vas tartóoszloppal. Többféle karzatalap mellett a protestáns időre keltezhetően körbeépített karzatalap is került elő.

Különböző korszakokra tehető a rendkívül változatos padozat, mely több ponton beszakadt; a 18. századig történő folyamatos temetkezések miatt egyenetlenül és erőteljesen megsüllyedt. A gótikus fal alapozási mélységénél jóval mélyebbre nyúló sírok miatt a kavicsos altalaj helyett a templom belsejében humuszban gazdag, jó vízáteresztő, laza talaj alakult ki.

Az épület szellőztető lábazata alatt vastagon rákent cementsimítás tovább gátolja a diffúz pára távozását. A

mischunggal felragasztott lábazathoz a járdát lejtés nélkül ragasztották. A fent említett okok miatt az épület nedves.

A barokk pilaszterek jól megépítettek és a szilárd altalajra építették őket. Így a gótikus, kis mélységre épített alapfalak, melyek mellől kiásták az eredeti altalajt, szintén vezetik a nedvességet.

A felszivárgó nedvesség miatt a közeljövőben táblásan fog lezuhanni a nemes vakolat az épület külsején.

Ugyanakkor a kutatás során kiderült, hogy az épület külsején lévő 16. századi többszínű kifestés megmaradt, az É-i oldalon a sekrestye padlásán a mai napig megtekinthető. A geometrikus reneszánsz festés kijelöli az egykori párkánymagasságot és a sarkokat is szépen keretezi. Külső rekonstrukció javíthatna az épület külsején.

HAJMÁSI ERIKA

163. Inárcs, Szent György templom

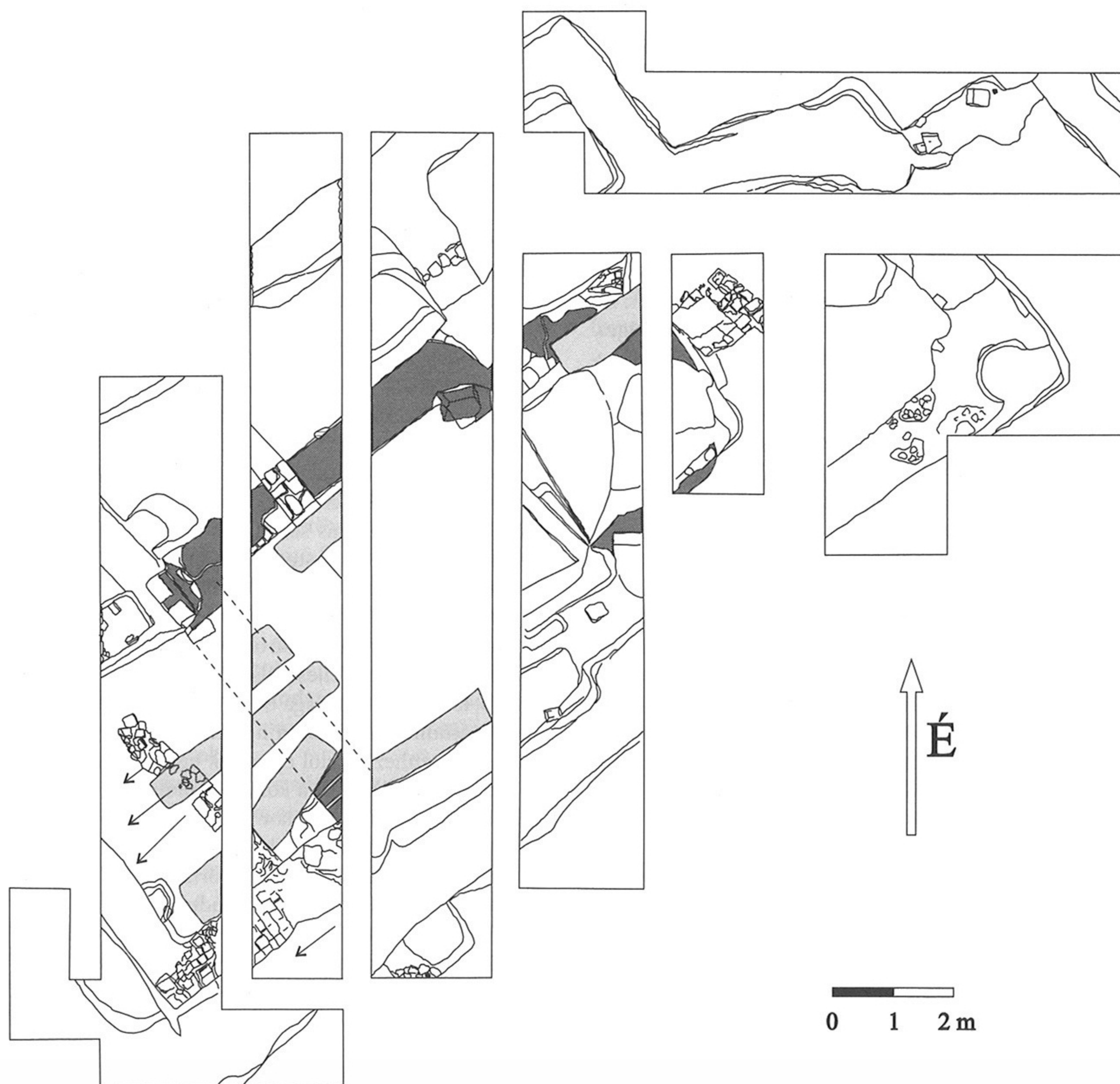
(Pest megye) Á, Kk

A régóta ismert középkori templomhely feltárására egy millenniumi emlékpark építése miatt került sor. A kilenc hétig tartó feltárás során tisztáztuk az elpusztult középkori Szent György templom építési periódusait. A legkorábbi félköríves szentélyzáródású Árpád-kori egyházi épület É-i alapfalából maradt meg in situ részlet, mely agyagba rakott három vízszintesen fektetett kváderkő sorból állt. Teljes külső hossza 9,4 m, szélessége kb. 5,45 m, falvastagsága 80 cm.

A második periódusban a korai templom É-i falát meghagyva, ehhez É felől építettek egy kb. 2 m szélességű, kétsejtes helyiséget a korai templom teljes hosszában. Valószínűleg ugyanekkor bővítették ki a templom hajóját Ny felé 3,95 m-es külső hosszal a korai hajó szélességében. A kiszedett alapozások törmelékes habarccsal, apró kövekkel történt betöltését tudtuk kibontani. Eredeti, vízszintes téglából rakott, nagyobb kövekkel kombinált alapozás-részlet csupán a DNy-i sarokban maradt meg. A templom szentélyét is bővítették megőrizve az egyenes szentélyzáródást. Itt is csak a kitermelt alapozási árokba visszahullott törmelék rajzolta ki a szentély vonalát. (Külső hossz: 18,2 m, szélesség: 9 m)

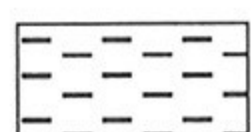
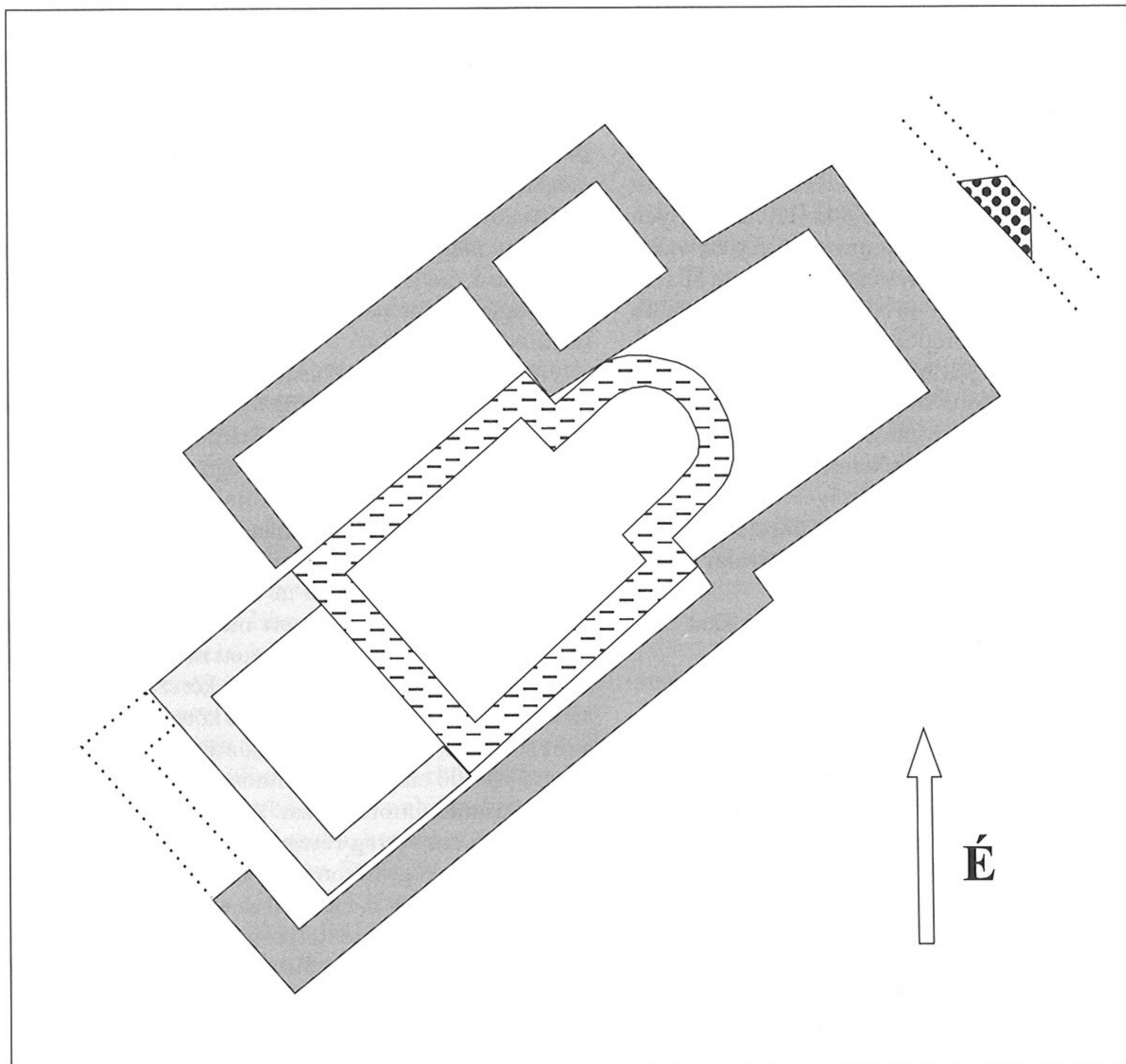

Inárcs-Szent György templom ásatási összesítő alaprajz

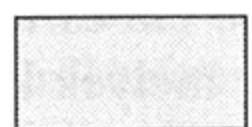

- A feltárt szelvények határa
- 11-12. századi templom in situ alapozása
- Késő középkori sírok

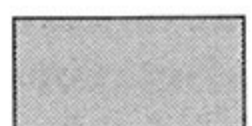
*Inárcs-Szent György templom
építési periódusai*

11-12. századi templom alapozása

14-15. századi bővítés

15-16. századi bővítés

Bizonytalan korú késő középkori alapozás kisedett helye

A harmadik periódusban a templom hajóját D felé szélesítették meg közvetlenül a korábbi fal mellé húzott új alapfallal. A szokatlan alaprajzú templom hajójának Ny-i felében a későbbi periódus idején karzatot is építettek, melynek megtaláltuk gyenge alapozását. A késő középkori szentély É-i felében egy nagyméretű téglából falazott tömböt találtunk. Helyzete miatt nem határozható meg oltáralapozásnak, funkciója egyelőre nem ismert.

A templomhajóban 8 sírt tártunk fel, a teljes templombelső feltárását nem tudtuk befejezni a rendelkezésünkre álló anyagi források szűkössége miatt. Az épület alapozási árckainak alja átlagosan 105–110 cm mélyen volt. Előkerült leletek: nagy mennyiségű festett vakolattöredéket találtunk a feltárás egész területén, köztük festett felszentelési kereszt töredékét is. Tizenöt darab középkori pénz, harangtöredék, gyűrű és számos edénytöredék került napvilágra. A legkorábbi templom szentélyébe vágott sír feletti törmelékes alapozási árok betöltéséből egy 11. századi bizánci bronz mellkereszt került elő (lásd a képet). A sérült kereszt előlapján vésett Szent György ábrázolás és 3 sor görög felirat látható. A leletanyag a Nagykőrösi Arany János Múzeumba került.

A feltárást az inárcsi Polgármesteri Hivatal finanszírozta.

TARI EDIT

164. Isaszeg, 13/46. számú lelőhely (Pest megye) I

A szentendrei Ferenczy Múzeum lakossági értesítést kapott, hogy Isaszegen, a Rákos-pataktól nem messze, az országút és a vasút találkozásánál levő sorompónál induló földúton a domboldalból kiálló emberi csontokat figyeltek meg. 2000. november 2-án dr. Miklós Zsuzsával megkerestem a helyszínt.

A lelőhely a belterülettől Ny-ra, a Rákos-patak É-i partja mellett emelkedő Pap-hegy lejtőjén terül el. A fényisorompós vasúti átjárótól induló földút K-i oldalán több helyen a domboldalban friss turkálások, földelhordás nyomait láttuk. Egy helyen a mai felszíntől számított 2 m mélyen emberi csontok álltak ki a földből. Mint kiderült, egy ÉNy-DK-i irányítású (a fej ÉNy-felé) csontváz részei; a szürkés betöltésű sírföld elvált a sárga löszből. Az omlásveszély miatt a csontokat nem tudtuk kiszedni.

Más régészeti nyomot – beásás, kultúrréteg – nem tudtunk megfigyelni. A lelőhely a Topográfiában (MRT XII/3. k. kéziratban) a 13/46. számot kapta.

KÓVÁRI KLÁRA

165. Ivánca, Lapos (Fejér megye) B, Á, Kk

Az Intercisa Múzeum 1999. őszén értesítést kapott arról, hogy Ivánca külterületén szántás közben faragott kötömbök és embercsontok kerültek elő. A helyszíni

szemle során a felszínre került csontokat összegyűjtöttük és múzeumba szállítottuk. A lelőhely a Duna holt ága mellett, attól nyugatra mintegy 50 méterre, egy ÉÉNy-DDK-i tengelyű dombon található.

A régi Váli-víztől É-ra, a 6. sz. főút és a Duna közötti területen Marosi Arnold 1932-ben folytatott már kutatást, melynek során egy 4×4 m-es alapterületű, 0,5 m falvastagságú épület maradványait tárta fel. Az épületet Marosi római őrtoronyként határozta meg, ezt a későbbi kutatás a Matrica 7. számú őrtoronnyal azonosította. Pontos fekvése azonban – Marosi elégtelen helymeghatározása következtében – ismeretlen volt. Feltételezésünk szerint ennek az épületnek a maradványait bolygatta meg a szántás. Az épület körül előkerült Ny-K-i tájolású, melléklet nélküli sírok alapján elképzelhető volt, hogy a római maradványokat a középkorban templommá építették át.

A lelőhely hitelesítő ásatására 2000. augusztus 22. és szeptember 15. között került sor. A feltárás során megtaláltuk az oklevélből és pápai tizedjegyzékből ismert Ivánca falu igen jó állapotban megmaradt Árpád-kori-késő középkori templomának romjait és temetőjét.

Feltártuk az épület É-i falának egy részét és a négyszögletes záródású szentély belsejét. Az épület teljes szélessége kb. 6 m, hossza 15 m volt. (Ezt az aratás előtt álló kukorica alapján lehetett meghatározni, mivel a földről is szembeűnt a fal fölé vetett növényzet satnyább állapota.) A fal vastagsága kb. 1,1 m, két szélét mészkőből rakott köpeny, ezek között téglá- és kötörmelékkal, valamint sóderrel, mésszel kevert „öntött fal” alkotja. Alapozása 90–100 cm mély, a felmenő fal középső harmadához hasonló öntött falazat. Az alap vízszintesen három, 25–35 cm vastag rétegre tagolódott, ami alapján feltételezhető, hogy három munkaperiódus alatt készült el. A szentély É-i és K-i falánál az alap 30–40 cm-rel kijebb fut, mint a fal, a szentélybelsőben a fal ugyanennyivel csúszik beljebb az alaphoz képest. A szentély külső mérete 5,5×3,5 m. Ny-on a diadalív alatt kb. 75 cm-es fal választja el a hajótól. Ez hasonló technikával készült, mint az oldalfal, de azzal nincs kötésben, és alapot sem ástak neki, hanem csak földre szórt homokra rakták. Funkciója a megemelt padlószintű szentély elhatárolása volt. A szentély betöltéséből megállapítható volt, hogy a templom építésekor kb. 60–80 cm földet hordtak az eredeti felszínre. Az eredeti humusz, szubhumusz réteget 80–105 cm mélységben értük el. 130 cm-es mélységben 7 őskori szemétködröt találtunk, melyek közül hatot lehetett legalább részben kibontani. A szegényes leletanyagból egy síkozott perem keltezi az objektumokat a kései bronzkorra.

A templom hajójának Ny-i részén karzat állhatott, amire az É-i falból kiszögellő pilléralapozás utal. Az épület belsejét tetőcserepek-alkotta törmelékréteg töltötte ki, ez alatt azonban nem sikerült egyértelműen megfogni az egykori járósíntet egy pár dm²-es, letaposott részlettől eltekintve. Ez alapján feltételezhető, hogy a templomnak fapadlója volt, ami teljesen elpusztult, és az alatta levő